

Archeologienota Sint-Gillis-Waas – Holstraat

Jelke Van Buggenhout

Temse
2018

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Jelke Van Buggenhout

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2018/12.807/77

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	8
2.3.3	Werkwijze	11
2.4	Assessmentrapport	11
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	11
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	19
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	22
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	25
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	26
3	Samenvatting	28
4	Bibliografie	29
4.1	Publicaties	29
4.2	Websites	29
5	Bijlagen	30
5.1	Archeologische periodes	30
5.2	Plannenlijst	30
5.3	Fotolijst	31

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

---

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018F7

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Sint-Gillis-Waas, Sint-Gillis-Waas, Holstraat, Hol

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 130545, 212502
- 130615, 212513
- 130586, 212409
- 130543, 212420

Kadastraal plan:

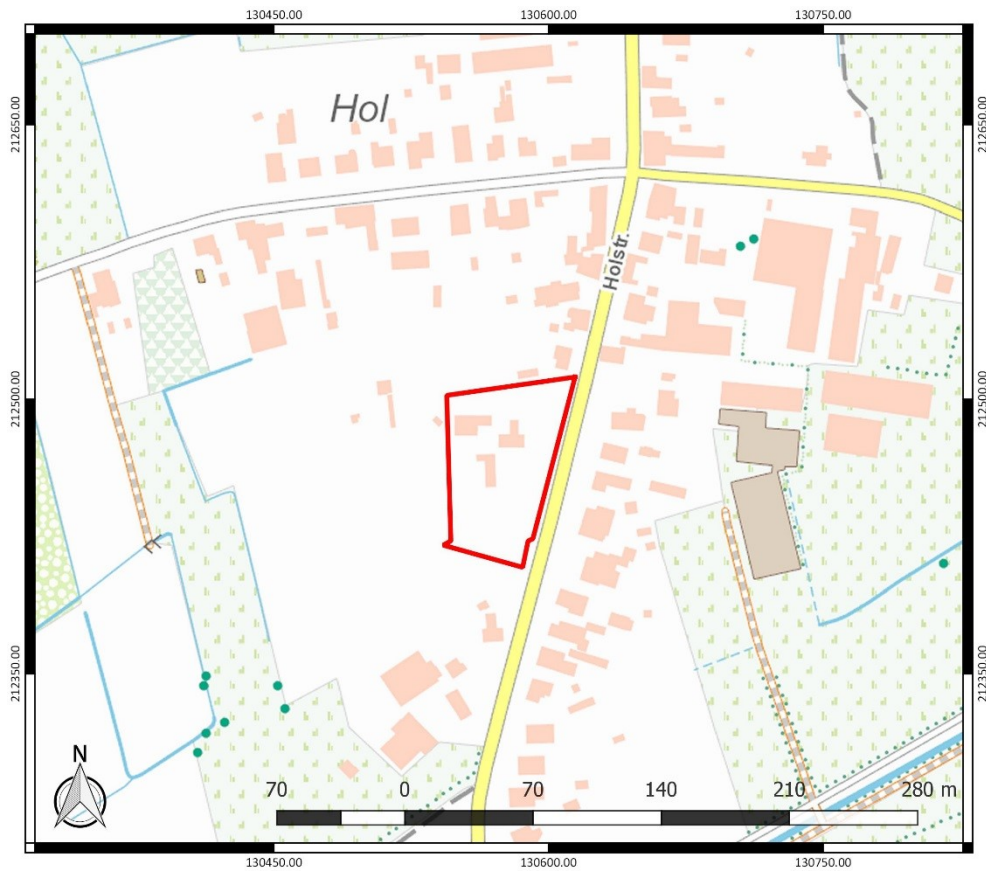

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Sint-Gillis-Waas, Afdeling 1, sectie C, nummers 1349F, 1349H en 1372D

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4865 m²

Topografische kaart:

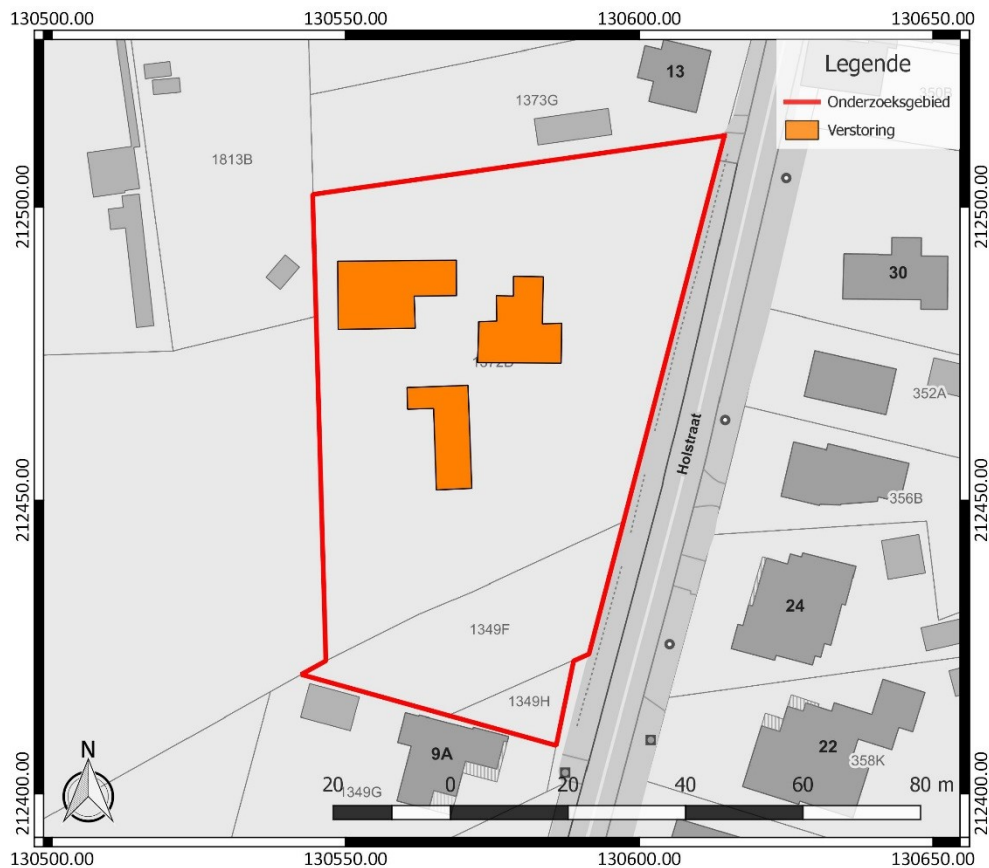

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 30/05/2018 – 14/08/2018

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, bronstijd, ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: er bevinden zich momenteel drie gebouwen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied is een open hoeve aanwezig, die dateert uit het tweede tot derde kwart van de 19de eeuw. Deze hoeve bestaat uit een woonhuis, een grote schuur en enkele kleinere stallen. Op het erf bevinden zich ook een aantal fruitbomen.³ Verder is er geen archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied beschikbaar.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

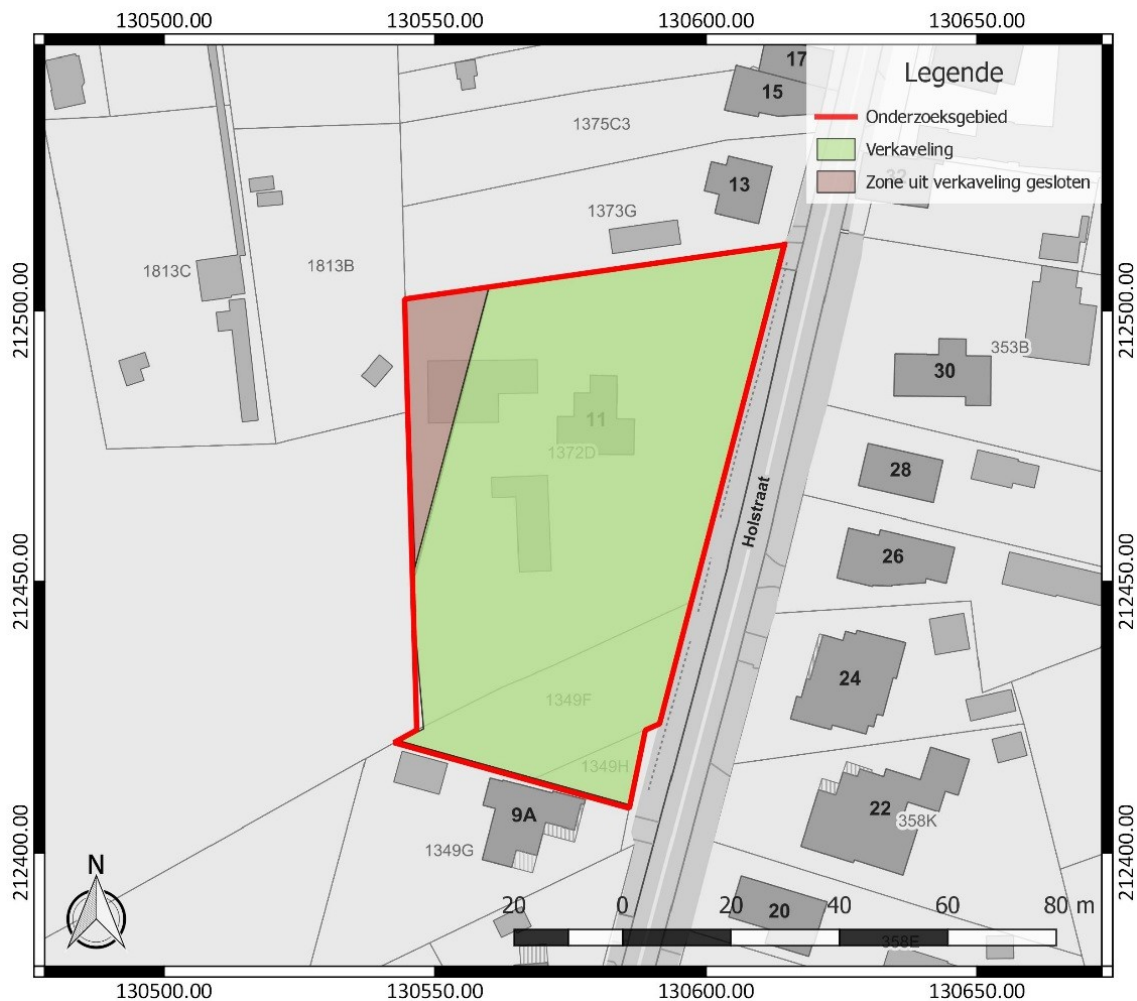
Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/14759>

Randvoorwaarden: een deel van het onderzoeksgebied valt volgens het gewestplan binnen agrarisch gebied. Dit deel wordt uit de verkaveling gesloten (Figuur 4). De zone heeft een oppervlakte van ca. 405 m². Binnen deze zone valt wel een deel van een gebouw dat gesloopt zal worden.

Figuur 4: Overzichtskaart van de randvoorwaarden, met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

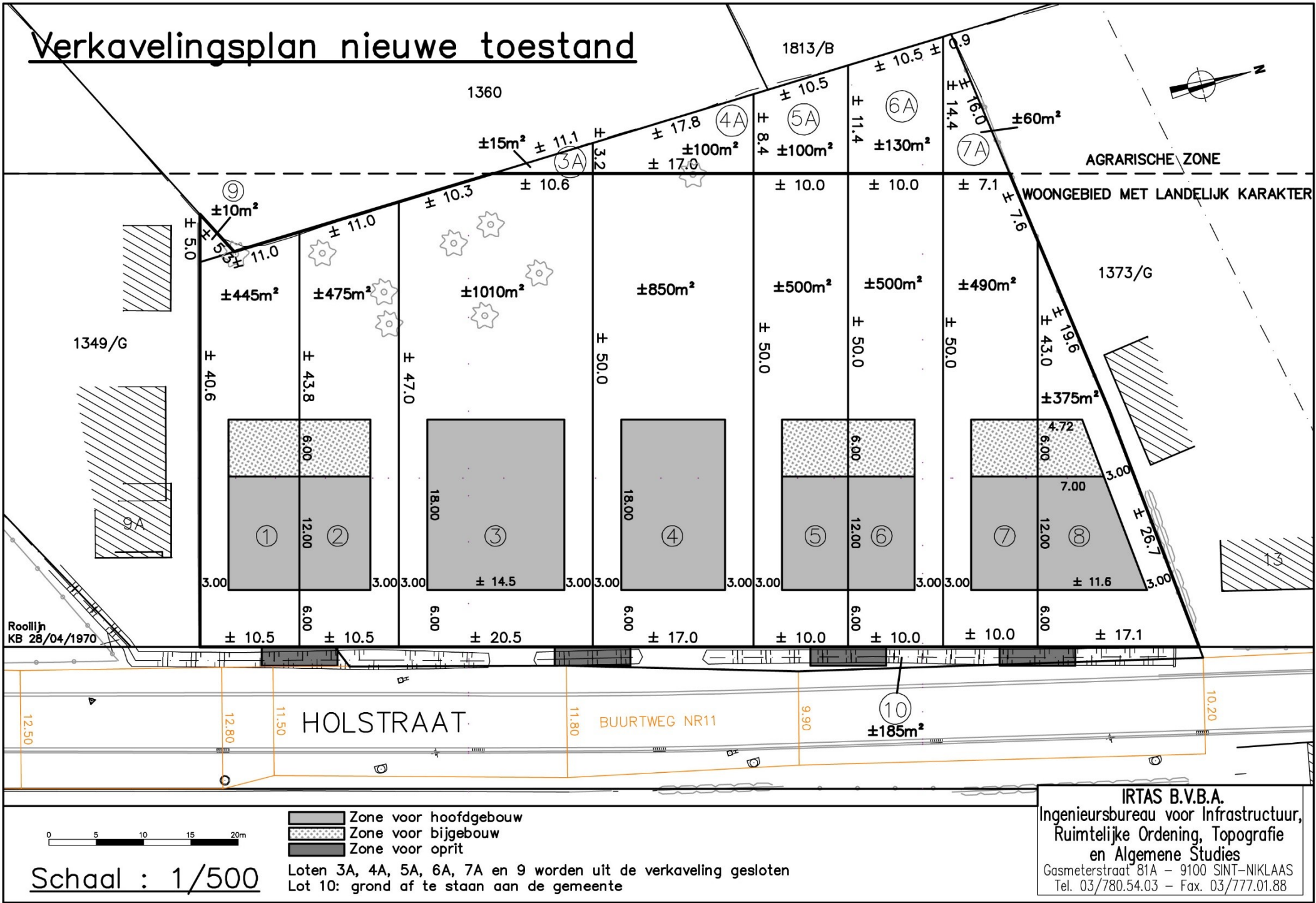
Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit acht loten voor eengezinswoningen (Figuur 5). De aanleg van woningen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. De woningen mogen echter onderkelderd worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling nog niet vast. Ook zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen door de inzet van zware machines, die een negatieve invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.

Voorafgaand aan de bouw van woningen wordt de bebouwing die vandaag aanwezig is op het terrein, gesloopt.

De aanwezige bomen zullen enkel gerooid worden ter hoogte van de bouwzone.

VA_VP_N_M2018.153

Figuur 5: Ontwerpplan (IRTAS bvba)

VA_L_M2018.153

Legende

	Gebouw		Piket
	Muur		Grenspaal
	Afdak / Bouwsel		Scharnierpunt hek/poort
	Verharding beton		Signalisatiepaal reflectorpaal
	Verharding betontegels		Signalisatiepaal algemeen
	Verharding betonstraatstenen		Paal verlichting
	Verharding steenslag		Paal divers
	Verharding kasseien		Nutskast elektriciteit
	Verharding asfalt		Nutskast tv
7.06	Hoogtepunt	RP	Regenpijp
	Huisdorpel		
	Garagedorpel		Watersliker
	Loofboom		Riooltoegang normaal
	Naald- / Fruitboom		Inspectieput
	Boomstronk		Huisaansluiting
	Struik		Huisaansluiting vuilwater
	Te rooien boom		Huisaansluiting regenwater
	Haag		
	Afsluiting algemeen		Straatkap water
	Afsluiting wei		Straatkap gas
	Afsluiting betonplaten		Straatkap divers
	Gracht talud		Brandkraan
	Gracht as		
		F1	Fotostandplaats
		A	Profielplaats
		1	Terreinprofiel

IRTAS B.V.B.A.
Ingenieursbureau voor Infrastructuur,
Ruimtelijke Ordening, Topografie
en Algemene Studies
Gasmeterstraat 81A – 9100 SINT-NIKLAAS
Tel. 03/780.54.03 – Fax. 03/777.01.88

Figuur 6: Legende (IRTAS bvba)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

Tot slot werd ook de Erfgoedbank Waasland geraadpleegd. De wijkkaart uit het Kaartboek van Sint-Gillis-Waas door Jacobus J. du Caju (1774) die geraadpleegd werd, vertoonde erg veel gelijkenissen met de Atlas der Buurtwegen en viel net buiten de contouren van het onderzoeksgebied. Daarom wordt de wijkkaart hier niet afgebeeld.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten westen van het centrum van Sint-Gillis-Waas, westelijk langsheen de Holstraat (Figuur 7). Meer naar het noorden loopt de Kattestraat. Volgens het gewestplan is het terrein grotendeels gelegen in een woongebied met een landelijk karakter. Een klein deel in het noordwesten is gelegen in agrarisch gebied. Hydrografisch behoort het onderzoeksgebied tot het Beneden-Scheldebekken. Ten zuiden bevindt zich de Watergang Van De Hoge Landen, terwijl meer naar het oosten de Hobbeek loopt. Ten noorden en ten westen van het terrein bevindt zich een naamloze waterloop, die in het oosten samenkomt met de Hobbeek (Figuur 9).

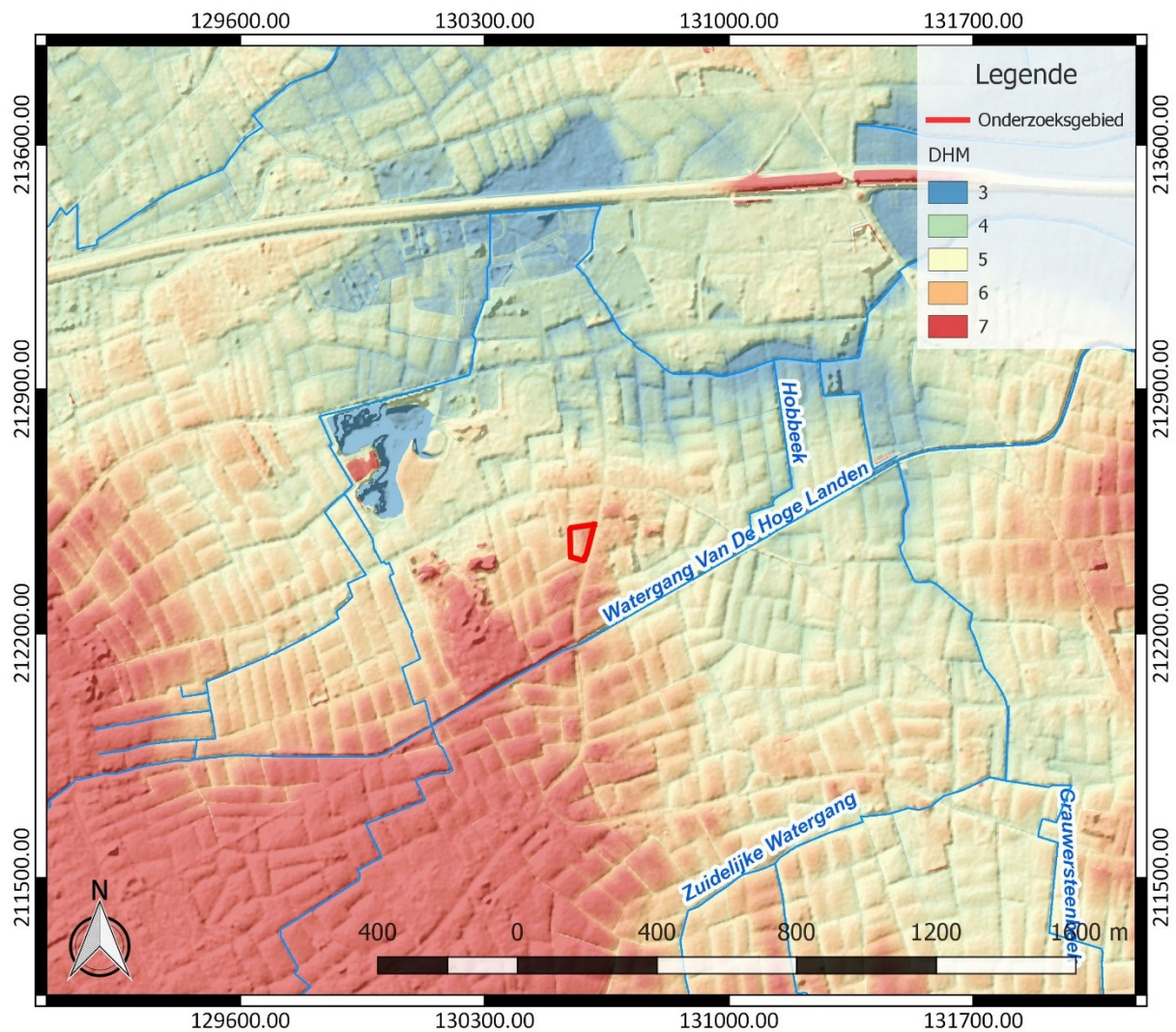

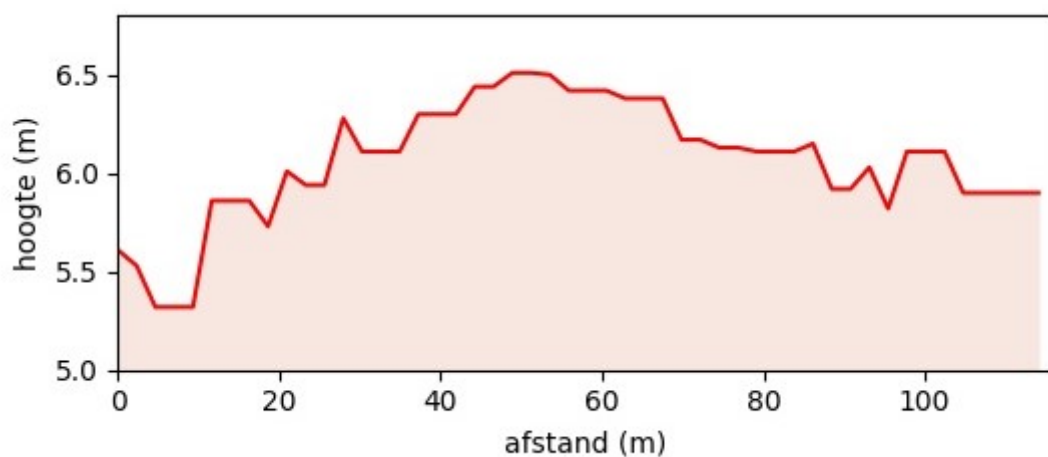
Figuur 7: Luchtfoto van 2017 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 8: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

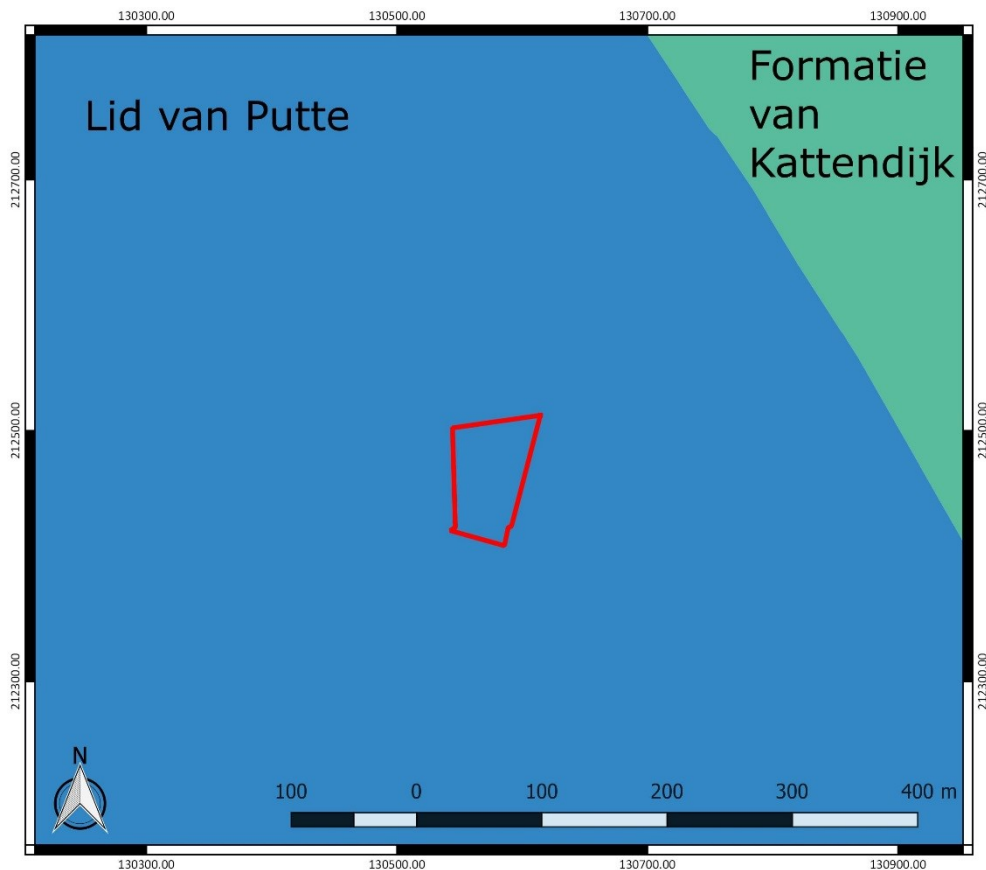
Figuur 9: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 10: Hoogteverloop van noordoost naar zuidwest over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Sint-Gillis-Waas tot de Vlaamse Vallei, waarvan de kern zich tussen Maldegem en Stekene bevindt. Het Vlaamse Valleilandschap behoort tot Zandig Vlaanderen en is een reliëfarm, vlak en laag gebied. De hoogtes in deze regio liggen tussen 3 en 10 m. Tussen Lembeke en Stekene bevindt zich een dekzandrug die deel uitmaakt van het oost-west strekkende dekzandruggencomplex van Maldegem–Stekene. De dekzandrug bestaat uit een microreliëf van depressies en ruggen die voornamelijk westzuidwest-oostnoordoost georiënteerd zijn. De oostelijke rand van het Vlaamse Valleilandschap wordt bepaald door de cuesta van het Land van Waas, die voor een zwak golvend landschap zorgt met hoogtes boven 30 m. In het noorden helt de cuesta zwak af en verdwijnt hij onder de zuidelijke uitlopers van de Scheldepolders, die met hoogtes tussen 2,0 en 3,5 m een laag en vlak gebied vormen. Verder wordt het landschap gekenmerkt door het zogenaamde ‘bolle akkerreliëf’. Bij deze koepelvormige akkertopografie liggen de randen 1 tot 2 m lager dan het centrum van de akker.⁴ Landschappelijk is het onderzoeksgebied gelegen op de uitloper van de Wase cuesta, in een gradiëntzone van hoger gelegen gronden naar lager gelegen terrein in het noorden (Figuur 9). Het terrein ligt op een hoogte van ca. 5,3 tot 6,5 m TAW (Figuur 10). Centraal is het onderzoeksgebied hoger gelegen dan aan de perceelsgrenzen (Figuur 8). Er is dus sprake van een zogenaamde bolle akker binnen het onderzoeksgebied.

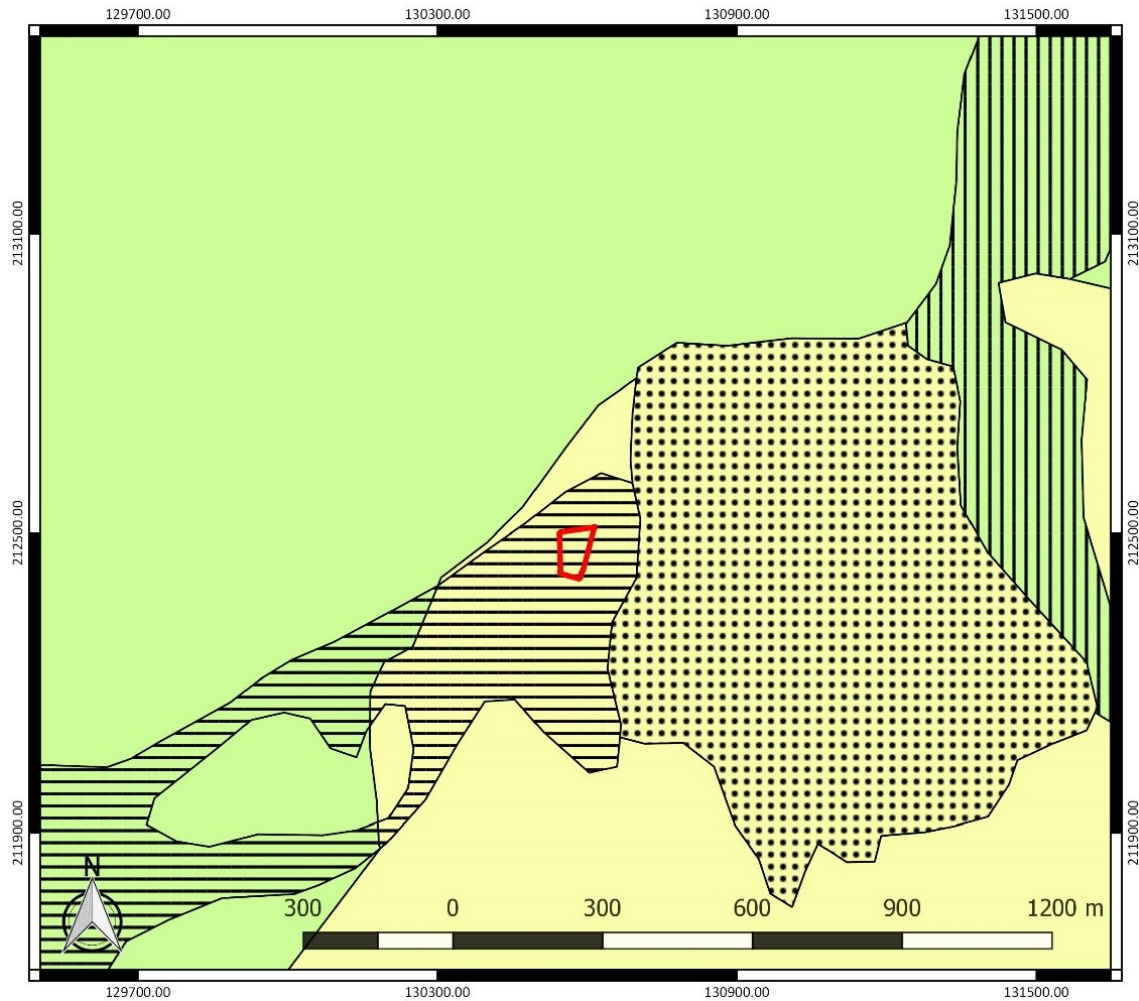
Figuur 11: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het terrein (Figuur 11) bestaat uit het Lid van Putte, dat onderdeel uitmaakt van de Formatie van Boom. Het Lid van Putte wordt gekenmerkt door zwartgrijze, silthoudende klei met veel organisch materiaal. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied bevindt zich de Formatie van Kattendijk. Dit wordt gekenmerkt door groengrijs tot grijs fijn zand, dat glauconiethoudend en plaatselijk ook kleihoudend is.⁵

⁴ De Moor/van de Velde 1995, 4, 7-8

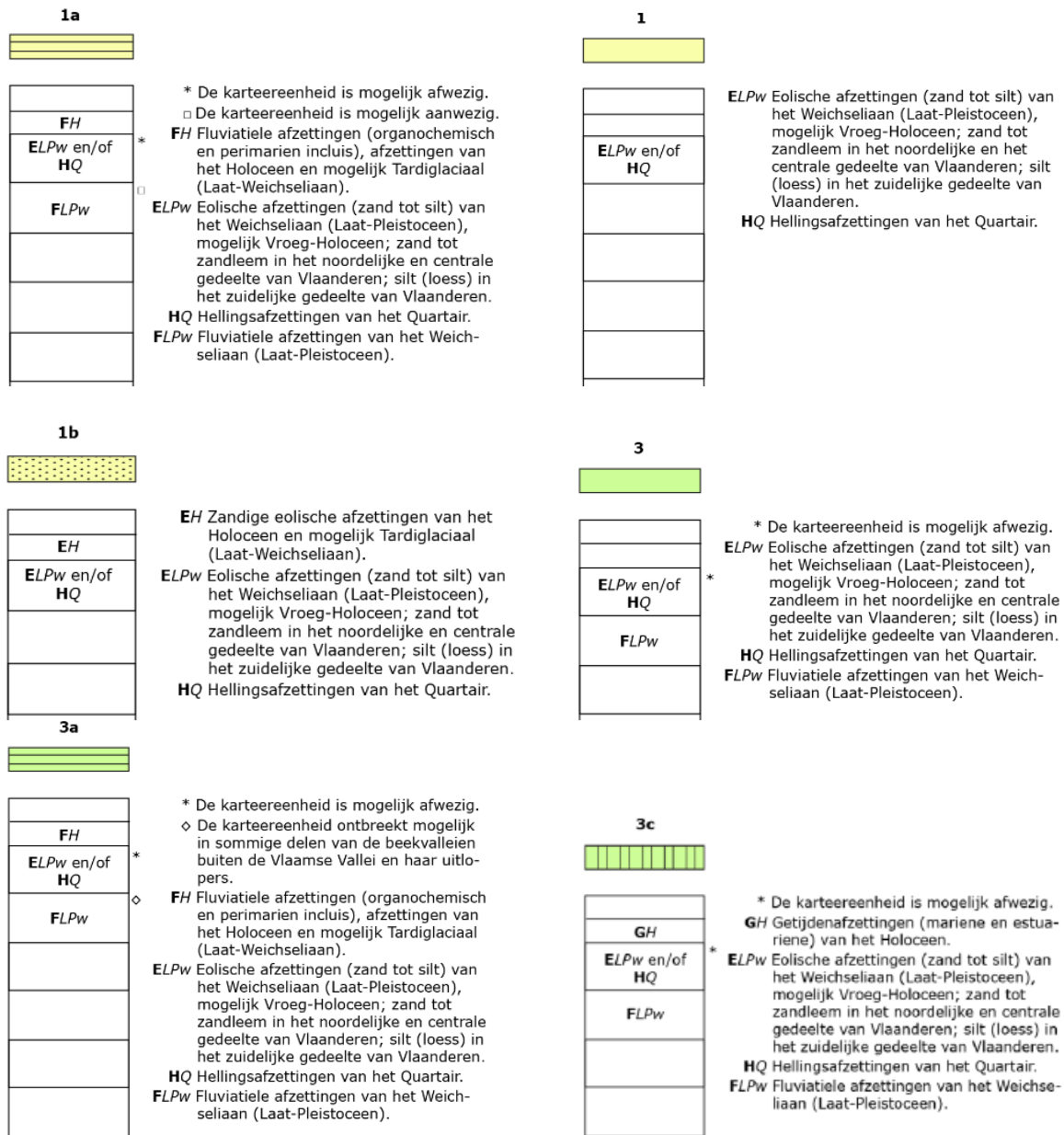
⁵ www.geopunt.be/kaart

De quartairgeologische kaart (Figuur 12) geeft aan dat binnen het onderzoeksgebied fluviatiele afzettingen (inclusief organochemische en perimariene) en afzettingen van het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aanwezig zijn. Hieronder bevinden zich doorgaans eolische zandafzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene en/of hellingsafzettingen van het Quartair. Deze karteereenheid is echter ook mogelijk afwezig. Hieronder kunnen tot slot oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) voorkomen.⁶

Figuur 12: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁶ www.geopunt.be/kaart

Figuur 13: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 14) situeert het onderzoeksgebied voornamelijk in een bebouwde zone (OB). In het noorden en het zuiden is volgens de kaart een matig droge zandbodem met een dikke antropogene humus A-horizont aanwezig (Zcm). In het westen is een matig natte, lemige zandbodem met eveneens een dikke antropogene humus A-horizont aanwezig (Sdm). Ten oosten van het onderzoeksgebied bevindt zich volgens de bodemkaart een matig droge zandbodem zonder of met onbepaald profiel (ZcP).⁷

⁷ www.geopunt.be/kaart

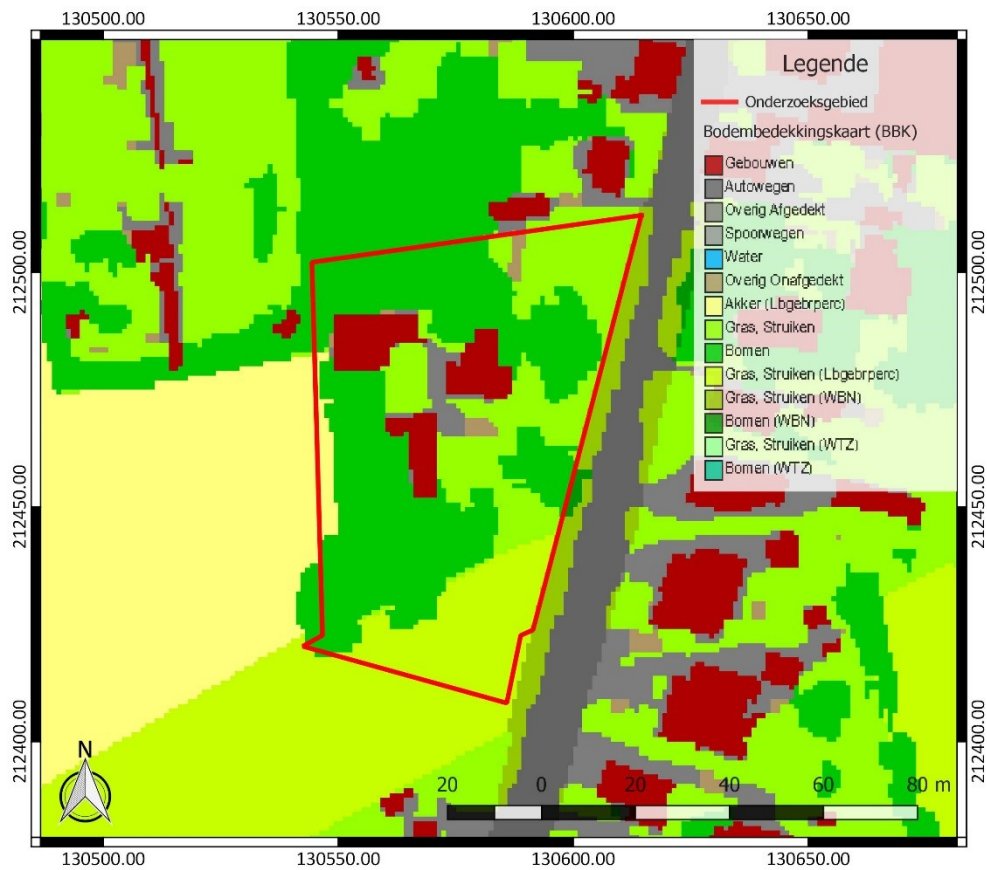
Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A-horizont wijst mogelijk op een goed bewaard bodemarchief. De antropogene horizont is waarschijnlijk te relateren aan de aanwezigheid van een bolle akker. Dit is een systeem van landbouwbewerking dat in het Waasland werd toegepast vanaf de late middeleeuwen. De akkers werden naar het midden toe beploegd, opdat de afwatering bevorderd werd. Het landbouwsysteem van bolle akkers maakt dat, vooral aan de randen van de percelen, bodemhorizonten vaak ontbreken.⁸

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaat drie gebouwen met in de nabijheid verharding te bemerken. In het westen is ter hoogte van het agrarische gebied nog een strookje akker aangegeven. Voor het overige wordt het terrein ingenomen door gras, struiken en bomen (Figuur 15). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 7). Volgens de potentiële bodemerosiekaart (Figuur 16) is de erosiegevoeligheid van een perceel net naast het onderzoeksterrein verwaarloosbaar. Meer naar het westen en naar het zuiden toe bevindt zich een zone met een zeer lage erosiegevoeligheid.⁹

⁸ Ampe/Langohr 2006, 163-164/166

⁹ www.geopunt.be/kaart

Figuur 15: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be), met donkergroen: verwaarloosbaar, lichtgroen: zeer laag en grijs: niet van toepassing

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Sint-Gillis-Waas werd reeds bewoond tijdens de Keltische of de Germaanse tijd. De oudste sporen van bewoning situeren zich ten noorden van de huidige dorpskom. Op dezelfde plaats ontstond eind 11de - begin 12de eeuw het klooster van Onze-Lieve-Vrouw van Cusforde, het zogenaamde "Kluizenhof". Het klooster ontstond rond een kapel die door Gerwinus en zijn volgelingen was opgericht. De oudste vermelding van het klooster uit 1123 is tevens de eerste vermelding van Sint-Gillis-Waas. Het Kluizenhof speelde een belangrijke rol in de ontginning van de heide in landbouwgrond, waardoor de bevolking zich kon uitbreiden en verspreiden. Ook de Sint-Pietersabdij van Gent bezat een deel van het gebied, namelijk het Sint-Gillisbroek en de Roode- en Moerpolder. Door de eeuwen heen werd Sint-Gillis-Waas getroffen door verschillende oorlogen zoals de Tachtigjarige-, Hollandse- en Spaanse Successieoorlog en beide Wereldoorlogen.¹⁰

Figuur 17: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat in het noordoosten van het onderzoeksgebied drie gebouwen aanwezig zijn. In het zuiden is een akker aanwezig (Figuur 17). In het noordwesten zijn twee tuinen aangegeven. Op de perceelgrenzen zijn bomenrijen aanwezig. Het onderzoeksgebied bevindt zich in

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Sint-Gillis-Waas [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121032> (geraadpleegd op 7 november 2017); Gemeente Sint-Gillis-Waas: <https://www.sint-gillis-waas.be/bestuur-en-beleid/over-sint-gillis-waas/geschiedenis>

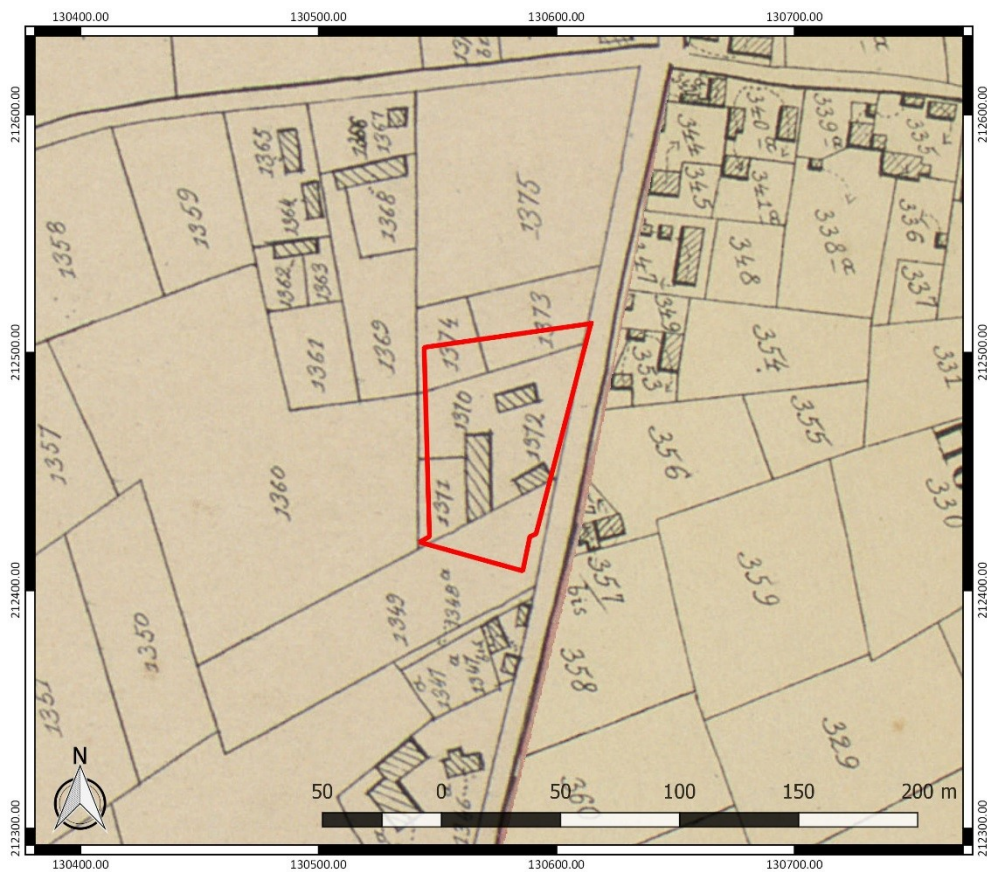

Het Hol, een zone met meer bebouwing, rondom een kruispunt. Deze kern bevindt zich ten westen en op enige afstand van het historische dorpscentrum van Sint-Gillis-Waas. Uit de kaart blijkt dat de huidige Holstraat en Kattestraat teruggaan op historische voorgangers.

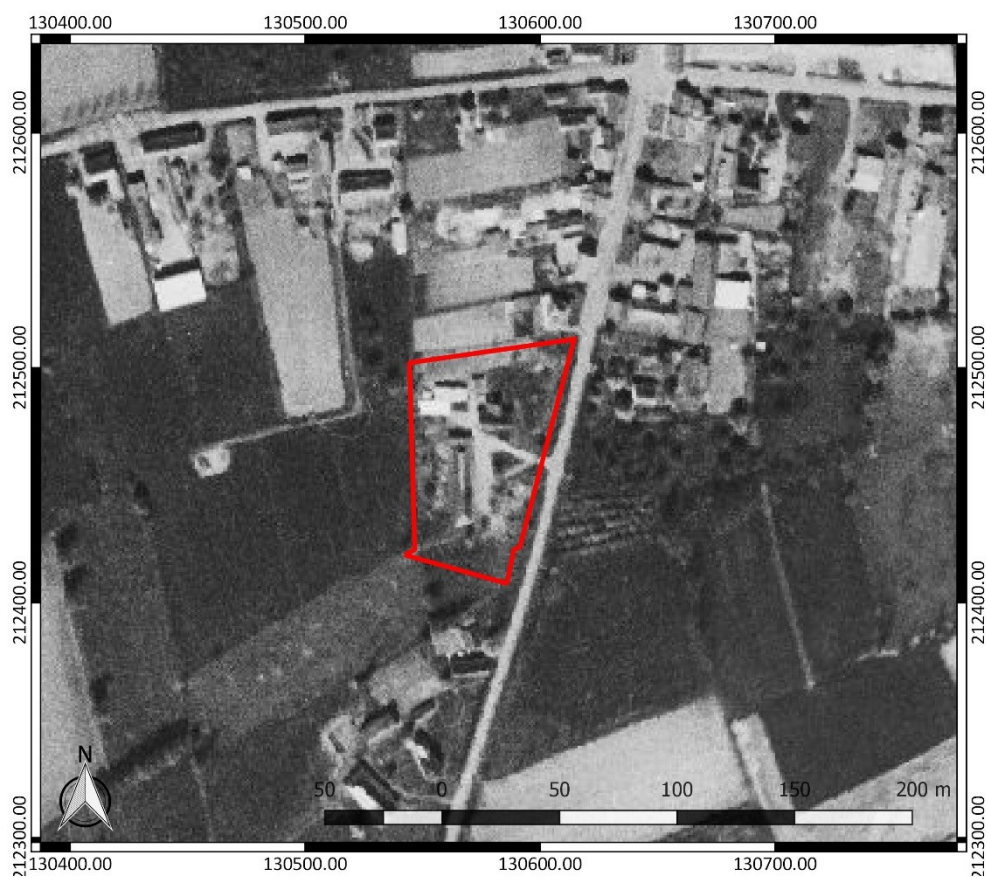

Figuur 18: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Ook op de Atlas der Buurtwegen (1841) is bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied (Figuur 18). Nu gaat het echter om twee gebouwen op een andere locatie en met een andere oriëntatie, die meer overeenstemmen met de huidige bebouwing. Op de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) verscheint bijkomend nog een derde gebouw in het zuidoosten (Figuur 19).

Figuur 19: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op een luchtfoto uit 1971 is reeds de huidige bebouwing zichtbaar (Figuur 20). Het derde gebouw dat op de zogenaamde Popp-kaart zichtbaar is, is nu verdwenen. In het noordwesten is dan weer een nieuw gebouw verschenen. Een luchtfoto uit 1979-1990 toont de huidige bebouwing (Figuur 21). Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 7).

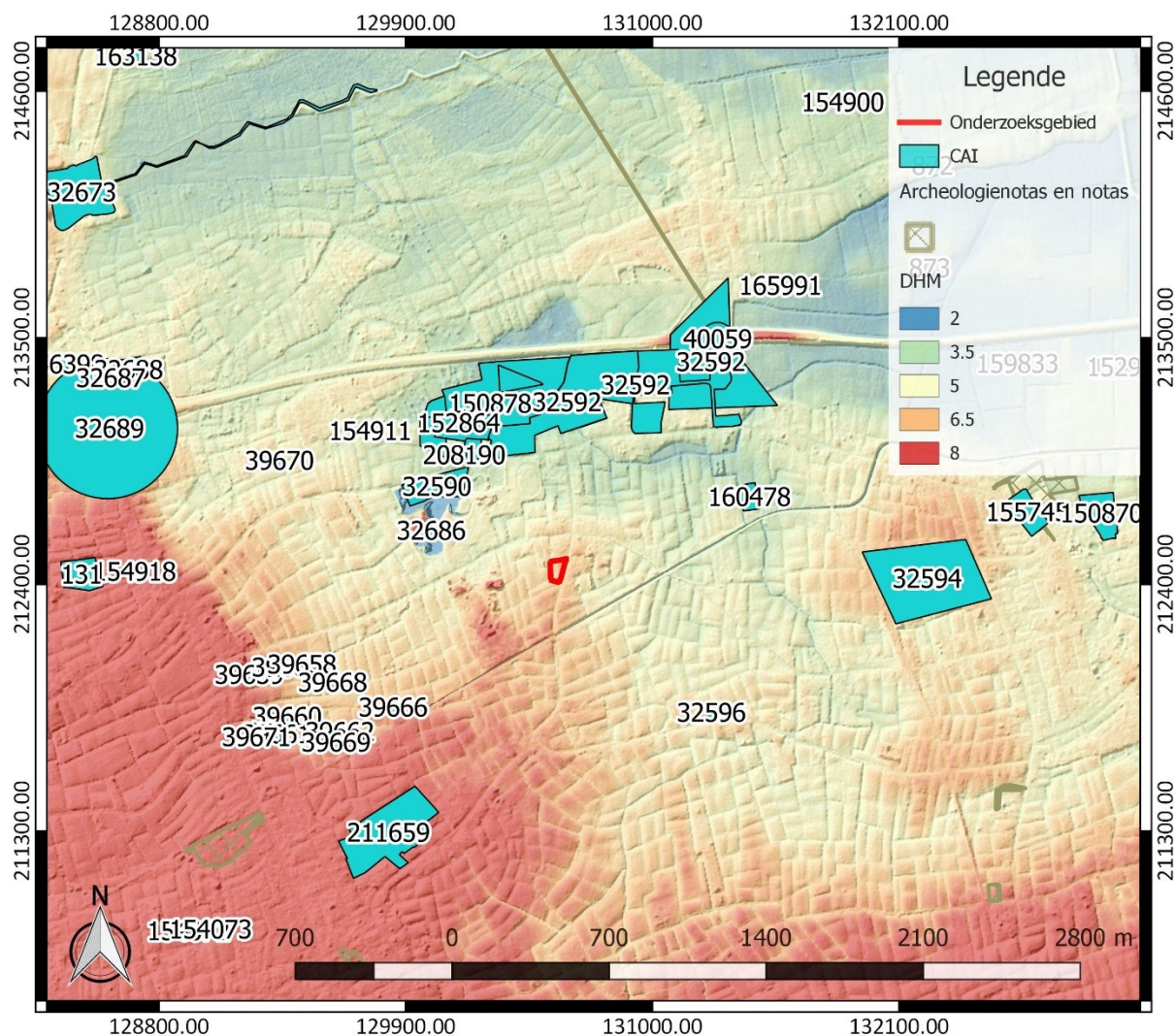
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 22). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Ten noordwesten van het onderzoeksgebied werd bij de noodopgraving ‘t Hol’ een archeologische site met sporen uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd en middeleeuwen aangetroffen (CAI ID 32590). Enkele losse vuurstenen artefacten worden in het Mesolithicum gedateerd. In een depressie werden vondsten uit de late ijzertijd aangetroffen. Plattegronden van een hoofdgebouw en drie spijkers, evenals een waterput en een brandrestengraf worde in de Romeinse tijd gedateerd. Ook werd een veldindelingssysteem uit deze periode vastgesteld. Tenslotte werden nog een kolenbranderskuil en een veldindelingssysteem uit de middeleeuwen aangetroffen.¹¹ Iets ten zuiden van de site ‘t Hof werd eveneens een Romeinse waterput aangetroffen (CAI ID 32686).¹²

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32590, ‘t Hol (geraadpleegd op 31 mei 2018)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32686, De Winningen (geraadpleegd op 31 mei 2018)

Figuur 22: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ten noorden van het onderzoeksterrein bevinden zich aaneengrenzend verschillende CAI-locaties. Bij een opgraving (CAI ID 152864) die volgde op een vooronderzoek (CAI ID 150878) langsheen de Reepstraat 2 (Kluizenmolen) werden voornamelijk restanten uit de metaaltijden en de Romeinse tijd aangetroffen. Uit de bronstijd werden zeven noordwest-georiënteerde gebouwplattegronden herkend. Vier overlaptten elkaar en duiden op verschillende fasen van bewoning. Er werden ook vier gebouwen en sporen van landbewerking uit de ijzertijd aangetroffen. Verder werden zeven Romeinse plattegronden van woonhuizen aangetroffen. Het ging meer bepaald om drie Alphen-Ekerentypes (1ste-2de eeuw) en vier 3de-eeuwse types. Aanvullend werden nog vijf brandrestengraven en vijf waterputten aangetroffen.¹³

Eveneens in de Reepstraat (CAI ID 32592) werden bij een opgraving sporen uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en de middeleeuwen gevonden. Een grafheuvel met palenkrans en circulaire greppel dateert uit de vroege bronstijd. Er werden ook minstens vijf gebouwen uit de midden-bronstijd aangetroffen, terwijl een aantal paalkuilen, afvalkuilen, grachten en mogelijke waterputten aan de late bronstijd worden toegeschreven. Verder zijn nederzettingssporen uit de vroege ijzertijd

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150878, Reepstraat 2 (Kluizenmolen) (geraadpleegd op 31 mei 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 152864, Reepstraat 2 (Kluizenmolen) (geraadpleegd op 31 mei 2018)

aanwezig. Het gaat om een tiental waterputten, acht grote gebouwen, een vijftigtal kleinere bijgebouwen en sporen die duiden op een perceelsindeling. Uit de Romeinse periode dateren drie erven. Op een eerste erf werden drie woonstalhuizen en bijgebouwen aangetroffen, op een tweede een 2de-eeuws gebouw dat mogelijk bestemd was om graan op te slaan en op het derde enkele gebouwen, een waterput en omheiningsgrachten uit de tweede helft van de 2de tot het begin van de 3de eeuw. Ook vier brandrestengraven en een aarden weg met draineringsgrachten stammen uit de Romeinse tijd. Tenslotte werd nog een 12de-eeuws klooster met begraafplaats en een 12de-eeuwse hoeve aangetroffen.¹⁴

Iets ten noordoosten van het terrein werden bij een vooronderzoek langsheen de Reepstraat (CAI ID 160478) perceelgreppels, kuilen, paalsporen en ploegsporen uit de nieuwe tijd aangetroffen.¹⁵ Verder werden te Reinakker (CAI ID 208190) een aantal onbepaalde kuilen aangetroffen.¹⁶

Andere gekende archeologische waarden bevinden zich al op een grotere afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied. Enkel de vindplaatsen met een gelijkaardige landschappelijke ligging zijn nog interessant voor het onderzoeksgebied en worden hieronder besproken.

Bij veldprospecties te Kemzeke DMDDB 1-14 (CAI ID 39658-39671) werden verschillende losse vondsten uit de steentijd gevonden. Een enkele vondst stamde uit de ijzertijd en een zilveren muntje dateerde uit de middeleeuwen.¹⁷

Te Houtvoord in Sint-Gillis-Waas (CAI ID 32594) werden op basis van luchtfotografie en tijdens een opgraving sporen uit de steentijd tot de Romeinse tijd aangetroffen. Enkele vuurstenen artefacten en scherven prehistorisch aardewerk werden aan de steentijd toegeschreven. Uit de vroege tot de midden-bronstijd dateren minstens vier grafheuvels, terwijl een waterput aan de late bronstijd of de vroege ijzertijd worden toegeschreven. Een aangetroffen cultusplaats dateert uit de late ijzertijd. Tenslotte werd nog een Romeinse gebouwplattegrond herkend.¹⁸ Bij een opgraving in de Loeverstraat (CAI ID 32596) werd een urnenveld met een twintigtal graven uit de late bronstijd tot de vroege ijzertijd aangetroffen.¹⁹

Bij werfcontroles en een noodopgraving te Burchtakker in Kemzeke (CAI ID 32689) werden eveneens waardevolle archeologische sporen aangetroffen. Een groot aantal sporen kon echter enkel vastgesteld maar niet verder onderzocht worden. Een Tjongerspits en een fragment van een gepolijste bijl dateren respectievelijk uit het laat-paleolithicum en uit het neolithicum. Uit de bronstijd werden twee grafheuvels onderzocht: een enkelvoudige grafheuvel en een grafheuvel met dubbele concentrische gracht, maar zonder graf. Er werden ook een aantal sporen uit de ijzertijd aangetroffen, die niet verder onderzocht zijn. Het betreft greppels, structuren (waarvan één grote structuur met veel organische resten en veel aardewerk) en paalsporen met aardewerk. Er werden ook waterputten uit de ijzertijd aangetroffen, waarvan vijf onderzocht konden worden. Uit de Romeinse tijd dateren verder niet onderzochte greppels, twee brandrestengraven en een aantal structuren, waarvan de aanzet van één houtbouw werd aangesneden. Tenslotte werden nog een tiental kuilen met veel laatmiddeleeuws materiaal vastgesteld, maar niet onderzocht.²⁰

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID32592, Reepstraat 1 (Kluizenmolen) (geraadpleegd op 1 juni 2018)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 160478, Reepstraat 128B (geraadpleegd op 1 juni 2018)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 40059, Reinakker (geraadpleegd op 1 juni 2018)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39658-39671, Kemzeke DMDDB 1-14 (geraadpleegd op 1 juni 2018)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32594, Houtvoord (geraadpleegd op 1 juni 2018)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32596, Loeverstraat (geraadpleegd op 1 juni 2018)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32689, Burchtakker (geraadpleegd op 1 juni 2018)

Bekrachtigde archeologienota's van terreinen in de omgeving bieden geen aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

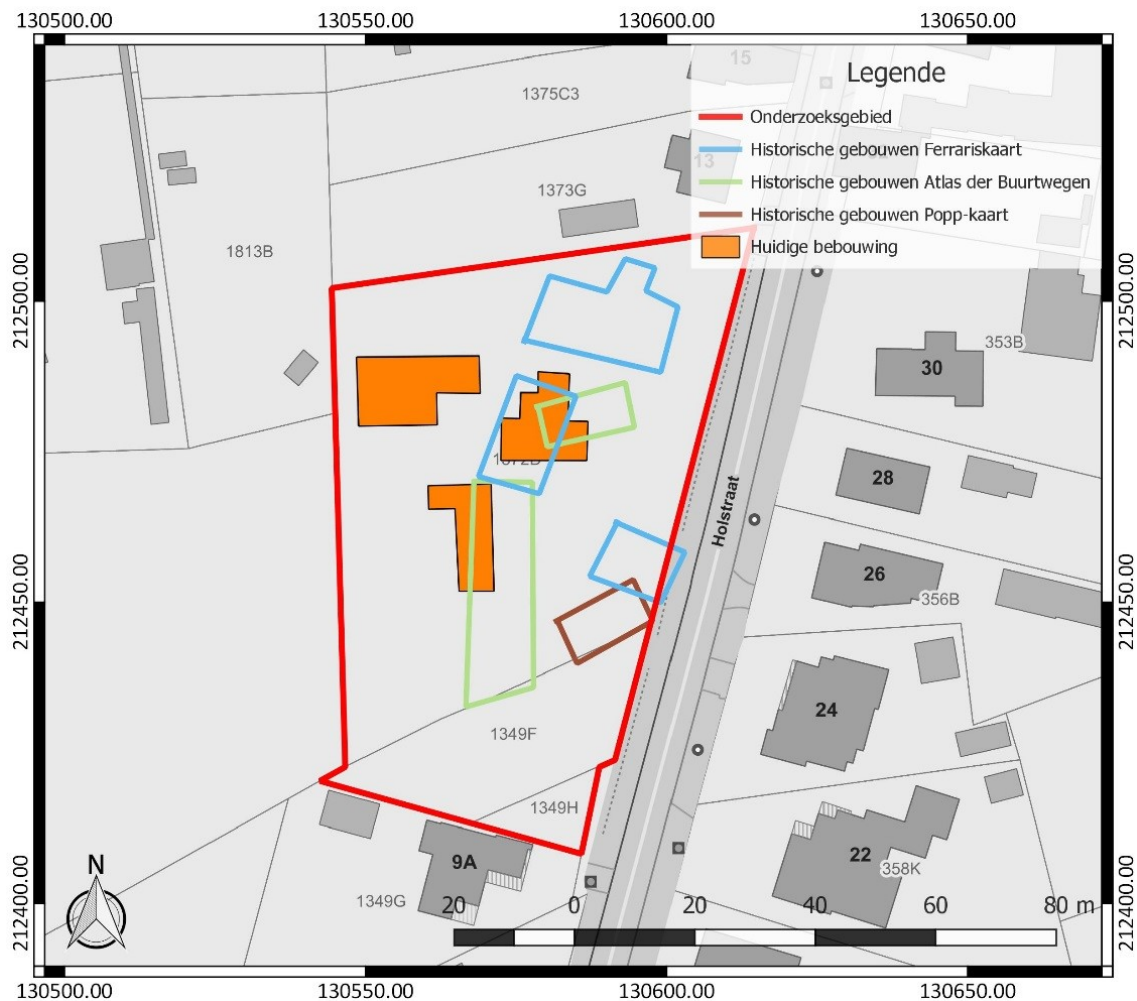
Het onderzoeksterrein blijkt een erg gunstige landschappelijke ligging te kennen, meer bepaald op de overgang van de cuesta naar een lager gelegen zone. Dergelijke landschappelijke locaties kenden in het verleden vaak een grote aantrekkingskracht op de mens. Ook de bodem blijkt gunstig. We verwachten op het terrein de aanwezigheid van een bolle akker met een dikke antropogene humus A-horizont. Een dikke antropogene humus A-horizont dekte de onderliggende bodem goed af en kan zo zorgen voor een goede bewaring ervan.

Op basis van historische kaarten en luchtfoto's blijkt het terrein minstens sinds de nieuwe tijd bebouwd te zijn geweest (Figuur 23). Het aantal gebouwen, hun locatie en hun oriëntatie varieerde doorheen de tijd. De precieze aard en omvang van deze bodemingrepen is echter onbekend. Een deel van het terrein bleef bovendien steeds onbebouwd en werd ingenomen door grasland, akkerland, tuinen of bomen. Hier worden geen grootschalige verstoringen verwacht.

Naar gekende archeologische waarden in de omgeving toe kunnen verschillende sites op zowel kortere als langere afstand van het onderzoeksgebied vermeld worden. Het betreffen soms zeer waardevolle meerperiodensites met sporen van de steentijd tot de middeleeuwen. In de ruimere omgeving werden voornamelijk waardevolle archeologische sporen uit de metaaltijden en de Romeinse tijd aangetroffen.

Wegens de gunstige landschappelijke ligging van het terrein en de gekende archeologische waarden in de omgeving kunnen dus archeologische resten van de steentijd tot de nieuwe tijd aangetroffen worden. Met betrekking tot steentijd artefactensites dient wel opgemerkt te worden dat de aanwezigheid van heel wat verschillende fasen van bebouwing op het terrein vermoedelijk een negatieve impact gehad zullen hebben op de natuurlijke aardkundige eenheden waarin we een goed bewaarde steentijd artefactensite zouden verwachten. Op basis daarvan wordt het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite op het terrein eerder laag ingeschat.

Figuur 23: Synthesekaart van de historische en huidige bebouwing, met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen. Voorafgaand moeten eerst nog drie bestaande gebouwen gesloopt worden. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte niet vast. Ook dient in acht genomen te worden dat de geplande werken compactie van de bodem zullen veroorzaken buiten de zones waar de eigenlijke werken voorzien worden. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein op de overgang van de cuesta naar een lager gelegen zone en in de nabijheid van water. Binnen het onderzoeksgebied is een bolle akker aanwezig. Dit geeft aan dat de gronden reeds in de middeleeuwen in gebruik zouden zijn geweest als akkerland. Bovendien kunnen we op basis daarvan een goed bewaard bodemarchief verwachten. De geplande werken in het kader van de verkaveling zullen een negatieve impact hebben op het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied. Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het

onderzoeksgebied, omdat het terrein bebouwd is en verder in gebruik is als grasland. Landschappelijk booronderzoek is evenmin relevant. Gezien de verschillende fasen van historische bebouwing op het terrein, zijn heel wat historische bodemingrepen te verwachten. Die hebben wellicht een negatieve impact gehad op de natuurlijke aardkundige eenheden waarin we een goed bewaarde steentijd artefactensite kunnen verwachten. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein schatten we het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite op het terrein dus eerder laag in.

Wel dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt. Indien – tegen de verwachtingen op basis van het bureauonderzoek in – tijdens het proefsleuvenonderzoek toch een goed bewaarde steentijd artefactensite vastgesteld wordt, dient het proefsleuvenonderzoek nog gevolgd te worden door een waarderend archeologisch booronderzoek.

Na elke nieuwe stap in het archeologisch vooronderzoek dient telkens opnieuw de afweging gemaakt te worden of bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is en welke onderzoeksmethodes hiervoor het meest aangewezen zijn.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein op de overgang van de cuesta naar een lager gelegen zone en in de nabijheid van water. Binnen het onderzoeksgebied is een bolle akker aanwezig. Dit geeft aan dat de gronden reeds in de middeleeuwen in gebruik zouden zijn geweest als akkerland. Bovendien kunnen we op basis daarvan een goed bewaard bodemarchief verwachten. De geplande werken in het kader van de verkaveling zullen een negatieve impact hebben op het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied. Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Ampe, C./R. Langohr, 2006: Voorstel uitgewerkt voorbeeld erkenningsdossier waardevolle site voor bodem. Bolle akkers – Land van Waas. Bijlage 7: Waardevolle site Land van Waas, in: *Project waardevolle bodems in Vlaanderen. Eindverslag*, Brussel, 157-173.

De Moor, G./D. van de Velde, 1995: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 14 Lokeren*, Gent.

4.2 Websites

Cartesius (2018)

<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2018)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2018)

<http://dov.vlaanderen.be>

Erfgoedbank Waasland (2018)

<http://erfgoedcelwaasland.be/erfgoedbank-2/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2018)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2018)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2018)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

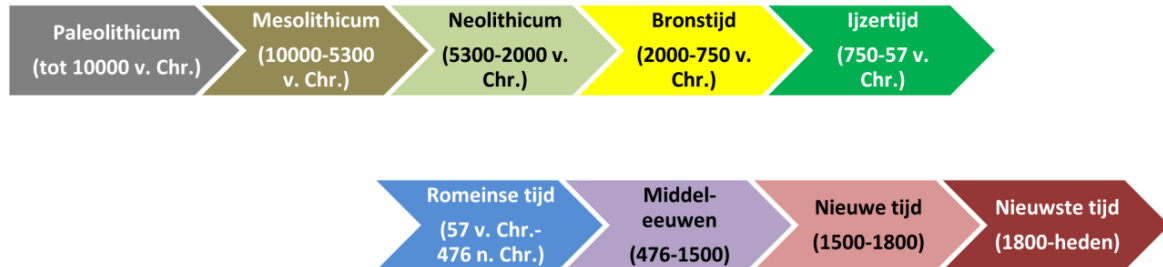
Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2018)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2018F7

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	30/05/2018
P2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	30/05/2018
P3	Overzichtskaart	Locatie verstoring	1:1	Digitaal	07/06/2018
P4	Overzichtskaart	Verkavelingsindeling	1:1	Digitaal	01/06/2018
P5	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	30/05/2018
P6	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	31/05/2018
P7	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/05/2018
P8	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	31/05/2018
P9	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/05/2018
P10	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/05/2018
P11	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/05/2018
P12	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/05/2018
P13	Bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/05/2018
P14	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden			31/05/2018
P15	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	31/05/2018
P16	Historische kaart	Atlas cadastral parcellaire de la Belgique	1:1	Digitaal	31/05/2018
P17	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	31/05/2018
P18	Synthesekaart	Historische bebouwing	1:1	Digitaal	01/06/2018

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2018F7

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2017	Digitaal	30/05/2018
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	31/05/2018
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	31/05/2018